

# ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գ Ա Ի Ա Ռ Ա Կ Ա Ն

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

Ամեն ԵՐԵՎԱՆԻ օրերը կը հրատարակուի: Պոստի համար 50 քուոց զինն է 2 արծաթ Մեծիկ կանխիկ: քղատարութեան ծախսը բաժանորդաց վրայ: Իսկ գաւառաց համար 2 1/2 արծաթ Մեծիկ: Ծանուցման տողը 2 զրոյ:

Գաւառաց քղատարի ծախսը բաժանորդաց չ'վերաբերիր: Լրագրոյս վերաբերեալ որ եւ կ'ընտրուի ուղղելի առ Տնօրէն-թմբագիր Մ. Յ. Մեկիքեան ի Կ. Պոլսի Զինակալի խան վերնա-արկ քիւ 10:

## ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

### Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԶՕՐ

ԱՄՍՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Շ-ր. Դ-ն Բ-ն 214

Ժողովը նախորդ ֆաղ. ժողովոյ արձանագրութեանցը դիմելով տեւաւ որ 70 օգոստոս 4 և 72 ապրիլ 28 նիստերուն մէջ եղած որոշումները քրիստոստուրէքի ըսածը կը հաստատեն ինչպէս,

4 օգոստոս 1870

Նիստ 17.

«Տնտեսական խորհրդականք ներկայանալով յայտնեցին թէ Կեդր. համարակալն իր պաշտօնէն հանուելով, իր պաշտօնը բաց մնացած է և պէտք է ուրիշ մը ընտրել: Ժողովը այս պաշտօնը կարեւոր է թէ չէ մտածելէն ետեւ՝ կարեւոր դատեց և Տնտեսական խորհրդին յանձնեց համարակալի մը ընտրութիւնը:

Սրբազան Պատրիարքը դիտեց որ չափաւոր ամսականաւ մէկը դրուի 400 էն մինչև 500 զրոյ: ամսականաւ եւ իւր դիտողութիւնը յառաջ տանելով ըսաւ. «10 տարիէ ի վեր Ազգ. Սահմանադրութեան սկզբունքը ընդունելով իրեն նպատակ դրեր է Ազգային գործոց բարեկարգութիւնը, դիւանատունը, համարակալ և ինչպէս իմ նախորդներս դիմել են ան նախատեսութեամբ: Ազգ. պաշտօնատունը Ղալաթիա է այսուհետեւ, Պատրիարքը քանի մը վարդապետներով վր մնայ ի Պատրիարքարան, մասնակարարութեան համար գումար մը կորոշուի, կառնեմ, ուրիշ բանի չեմ խառնուիր: Ժողովները, խորհուրդները բոլորն ալ Ղալաթիա պիտի ըլլան, ամէն մէկը չարաթիւ մէկ մէկ օրինաւ պիտի ընեն: տեղական գործերը գաւառականէն դատուելով տեղական Մասնաժողովոյն յանձնուած է ընդ նախագահութեամբ իրենց քր. բաղանին: Գիւանատունը ալ իր բոլոր ճիւղերովը Ղալաթիա պիտի մնայ, և Ազգ. պաշտօնատան վերաբերեալ ծախուց եւ պատասխանատու չը պիտի ըլլամ:»

«Ժողովը Սրբազան Պատրիարքին դիտողութիւնները ընդունեց և որոշեց Ազգ. պաշտօնատան փոխադ-

րութիւնն ի Ղալաթիա. և Տնտես. խորհրդոյ հետ համաձայնութեամբ ամսական 5000 զր. սահմանեց Սրբազան Պատրիարքին մատակարարութեան ծախուց համար, բայց ի իւր երթևեկութեան ծախքերէն, զորս գարձեալ սնուելը պիտի հոգայ. և Սրբազան Պատրիարքը որոշեալ 5000 զր. ը ամէն ամիս առնելով ինք պիտի մատակարարէ զՊատրիարքարանը:»

28 Ապրիլ 1872

Նիստ 18.

«Տնտեսական խորհուրդը ֆաղ. ժողովոյ Ատենապետին ուղղեալ յայտագրով մը ժողովոյն կը յայտնէ թէ նախորդ Տնտես. խորհրդոյ կողմէ Ս. Պատրիարք Զօր հաշւոյն Պատրիարքարանի մատակարարութեան ծախուց համար թէ և ամսական 5000 զր. ի դուստր մը սահմանուած էր: սակայն Ն. Սրբազանութեան երթևեկի, պարգևի ողորմութեան և ուրիշ ծախուց համար գումար մը որոշուած չըլլալուն, անցեալ տարի Սրբազան Պատրիարքն ստիպուել է որոշեալ ամսականէն 26615 զր. ի գումար մը աւելի առնուլ Կեդր. սնուուկէն, ինչպէս որ նոյն տարուոյ ելեմախց հաշուեցոյցը կը յայտնէ:

«Իսկ այս տարի Տնտես. խորհուրդը Պատրիարքարանի հաշիւները դրուելի կապելու առթիւ տեսնելով որ Կեդր. սնուուկէն Նորին Սրբազանութեան հաշւոյն եղած վճարումներն ամսական 10000 զր. ի գումարի մը կը հասնին, նկատելով որ իրաց այս վիճակը և Ս. Պատրիարքին հետ ըրած բանակցութիւնը կը հաստատեն թէ որքան որ անցեալ տարուոյ վարչութեան հաշուեկշիւին մէջ Ս. Պատրիարքին 8000 զր. ամսական նշանակուած էր, այսու ամենայնիւ նորին Սրբազանութիւնը ամսական 10000 զր. ի գումարի մը կ'կարօտի թէ՛ մատակարարութեան և թէ՛ ուրիշ ծախուց համար. և նկատելով որ խորհրդոյն ձեռնհասութեան վերէն այս մասին տուեալներէն գործադրութիւն մ'ընեն, հաշուական այս խնդիրն անորոշ և չփոթ չմնալու համար կառաջարկէ ֆաղ. ժողովոյն որ հրահանգ մը տայ Տնտես. խորհրդոյն հաշուական մատահաս տարեգլխէն առաջ՝ պէտք եղած գործադրութիւնն ընելու: Ժողովը Ս. Պատրիարք Զօր կարծիքն ալ համաձայն գտնելով Տնտես. խորհրդոյ առաջարկութեան, որոշեց պատասխանել խորհրդոյն որ անցեալ 1871 տարուոյ հաշուական տարեգլխէն սկսեալ Ս. Պատրիարք Զօր ամս

սականը 10 հազար զր. ի վերածուի և այնպէս գործադրուի Կեդր. տուեալաց մէջ:

Ս. Պատրիարք — Մի՛ կարծէք որ Պատրիարքն ալ միւս ազգային պաշտօնատարաց պէս սահմանի տակ է. անիկա սահմանը կանցնի. և ո՛վ է ոյդ սահմանն անցնողը, այն որ ձեր դուռը չգար, այլ ինձի կուգայ. աւոր վրայ երկար խօսիլ աւելորդ կը համարիմ. եթէ շատ պնդէք, ես կըսեմ թէ մինչև հիմա իմ առած ամսականներս հատուցեր եմ, աւոր աւոր դիմելով հանգանակութիւն ըրեր եմ. ես ամօթ կը համարիմ ասկէ աւելին խօսիլ:

Գոհութեամբ սրտի կը տեսնեմ որ մայրաքաղաքի թաղ. խորհրդաց հաշուական գործողութիւնները օրինաւորութեան ճամբուն մէջ դնելու և բոլոր հաշիւները կրկնատուարի դիւրեքին վերածելու համար 1-2 ամիս առաջ գոհացուցիչ որոշում մը ըրաւ Ազգ. վարչութիւնը և Տնտ. խորհրդոյ միջոցաւ շրջաբերականներ ուղղեց թաղ. խորհրդոց նոյնին գործադրութեան համար:

Այս հաշուական գործողութիւնները յանձնուած են այժմ Պատկերահանման Մեքլըն և Թուղլաճեան Տիգրան Էֆէնտիներուն, որոց առաջինը 15 տարիէ ի վեր ազգային ժողովոց համարակալութեան պաշտօնը վարած, և միւսը 10 տարիէ ի վեր վաճառականական և առևտրական այլ և այլ պաշտօններու մէջ գտնուած ըլլալով, կրնամք ըսել թէ մեծ յարմարութիւն և ձեռնհասութիւն ունին այս պաշտօնին:

Եթէ մայրաքաղաքի թաղ. խորհուրդը Ազգ. վարչութեան սոյն որոշումը գործադրելու մասին անփոյթ չըլլան, կրկին օգուտ ըրած կըլլան իրենց թաղերուն: Նախ մեծագումար ամսականաւ առանձին համարակալ մ'ունենալու հարկէն կազատին, և երկրորդ վախճան տուած կըլլան այն ամէն վէճերուն ու կռիւներուն, որոնք հաշուական գործողութեանց ըստ օրինի չկատարուելուն պատճառաւ միշտ անպակաս են թաղերու մէջ:

Կըլուսամք որ համարակալ անուանեալ Էֆէնտիներն ալ թաղական սնուուկերու հաշուոց ուղղութիւն մը տալու և իրենց պաշտօնը խղճի մտօք կատարելու համար հարկ եղած աշխատութիւնը չեն խնայեր:

— Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը

Պէշիկթաշի եկեղեցւոյ տօնակալութեան առթիւ կիրակի օր Պէշիկթաշի եկեղեցին,

Նոյնպէս ի խնդրոյ ազգայնոց ու մանց խորմեան Սրբազան Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին Ս. Պատարագ մատուցին:

— Սամաթիոյ Արժ. Տ. Արիստակէս քահանան որ երկու շաբաթ առաջ Ռօստոսթօ դացած էր առաջնորդական խնդիրը քննելու պաշտօնով, անցեալ շաբթու մայրաքաղաք հասաւ հետն ունենալով իւր և տեղւոյն գաւառական վարչութեան տեղեկագրերը, որոց երկուքն ալ Առաջնորդին նպատաւոր կերեւին:

— Քիւրքճիխանեան Մկրտիչ Էֆէնտի որ վաճառ Պոլոս վարդապետի վրայ եղած ամբաստանութեանց քննութեան համար Ազգ. վարչութեան կողմանէ կարգեալ մասնաժողովոյն անդամներէն մին էր, իւր պաշտօնէն հրաժարեցաւ:

— Նոյնպէս Թերիսան Թադէոս Էֆէնտի որ վերջին անգամ ընտրուած էր, իւր ատենագրութեան պաշտօնէն հրաժարեցաւ:

— Ազգային վարչութեան ֆաղ. ժողովոյ կողմանէ Ռստոսթանի խորհրդոյ անդամ ընտրուեցան Խուսուֆեան Տիգրան և Թերիսան Թադէոս Էֆէնտիները:

— Պրուսայէն եկած մասնաւոր նաւակէ մը կը տեղեկանամք թէ բողոքական ազգայիններէն գրավաճառ հանգուցեալ Կիրակոսի կինը իւր 15 ամեայ տղուն հետ Հայաստանաց մայրենի եկեղեցւոյն ժողը վերադարձեր է:

— Կարինէն կը գրեն թէ Բաղէշի Առաջնորդական Տեղապահ և վանայ Գննիչ Արժ. Ստեփան վարդապետ Արզումանեան օգոստոս 14 ին Կարին հասեր, և իւր պաշտօնին վերաբերեալ գրերն ընդունելով ճամբայ ելեր է դէպ ի վան երթալու համար:

— Արժ. վահան վարդապետ Տ. Մինասեան Պատրիարքի շաբաթ օր մայրաքաղաքէ մեկնեցաւ Մշոյ Ս. Կարապետի վանքն երթալու համար: — Ազգ. վարչութեան վանօրէից խորհրդոյ ատենագր. պիր մեծ. Մկրտիչ Էֆ. Խաչիկեան անցեալ շաբթու Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր, քովն երթալով, ազգային վանօրէից բարեկարգութեան վրայ մէկ ժամէն աւելի խորհրդակցեցաւ Նորին Սրբազանութեան հետ: Ս. Պատրիարք Հայրը իմանալով Ատենագր. պիր Էֆէնտիին որ վանօրէից խորհրդոյ գրա-



ներ կը հրատարակէ, միթէ ժողովուրդը կրնայ համբերել, ոչ երբէք :

Ախոս, որ այս խմբագիրը գէթ իր տարիքէն չպատկանիր, որ չզաղրիր ազգութեան պատիւը արատելէ, որ իր հայրենակիցները ետեւեւ չզաղրէր, մեղք որ 70 տարեկան արտաքին վրայ պարելով հանգեա՞ծ տակաւին մարդկութեան պարտքը չհանձնէր, որ ազգասիրական մէկ բարի կամ դովելի դործ մը չէ ցուցուցած մինչև ցայսօր :

Արշալոյս, հերիք է ալ դադրէ ժողովուրդը խռովելէ, դադրէ զմիւսներոյ ահաւորութիւնը արատելէ, գէթ օտար ազգերէ ամաչէ, որ իզմիրի Հայ ժողովուրդին բարոյական կեանքը մեռելութենէ ի վերականգնութիւն ածելու շատ քանակ կրնան, և դու Հայ ըլլալովդ հանգեա՞ծ գէթ անոնց քառորդ դիպցումին չափ դիպցում չունիս :

Բազմաթիւ օրորաբացումներ

Զմիւռնաբնակ ազգայինները կը վստահեցնեն թէ Ազգ. վարչութիւնը մինչև ցայսօր այդպիսի որոշում մը չէ բրած. հետեւաբար սըխալ է Արշալոյսի այդ հրատարակութիւնը :

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը այսօր վանօրէից խորհրդոյ պիտի նստի առաջէ :

Երուսաղէմայ միաբաններէն գեր, Սիմոն Սրբազան երէկ մայրաքաղաք հասաւ :

Իսկիւստարի վարժարանաց միացման խնդրոյն մասնաժողովը իւր ծրագիրը մատոյց կիրակի օր թաղխորհրդոյն :

Մասնաժողովը այս միացման մէջ կրկնակի օգուտ տեսած է. նախ երբ թաղի վարժարանները մեծագուծար ծախքէ մը աղատել և երկրորդ վարժարանները արդի վիճակէն բարձր և օգտակար վիճակի մը վերածել :

Ո՛վ ոք իր զաւկին յառաջագիւստութեանը և բարեխաղութեանը ի սրտէ կը փափաքի, պէտք է ամէն միջոց մտածէ և թաղ. խորհրդոց ջանքը աշակից ըլլայ միացման դործագրութեան համար :

Մեր չեմբ. յուսար թէ թաղ. խորհուրդը այսպիսի օգտակար ձեռնարկութեան մը գովազատին կամ գովազդին, մանաւանդ թէ իրենք էին սոյն խորհուրդն յղացող և մասնաժողովը կազմողները :

Սակայն կիթ երբէք պատահի ո՛ր և է դիմագրութիւն պաշտօնական մարմիններու կողմանէ, կարծեմք թաղեցւոյն իրաւունքն է համաձայնութեամբ և միաբանութեամբ նոյնին դործագրութիւնը պահանջել : Մեր կը փափաքեմք որ խնդիրն այն աստիճան բարձրագոյն թաղեցւոյն կողմանէ թաղ. խորհրդոց գէ՛մ այս մասին ցոյց մը չըլլայ երբէք :

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ Դոնեայի կուսակալ Լաստ փաշա Ասորեստանի, Կայսերական բանակի հինգերորդ զօրաբաժնին հրամանատար Եավէր փաշա երկրորդ զօրաբաժնին հրամանատար,

Էրզրումի կուսակալ Մուսթաֆա փաշա Պետական խորհրդոյ անդամ,

Կայսերական բանակի երկրորդ զօրաբաժնին հրամանատար Ահմէտ Մուխթար փաշա Էրզրումի կուսակալ,

Շքօտրայի կուսակալ, Ահմէտ Բա-

սիմ փաշա Գոնեայի կուսակալ անուանեցան :

— Շաբաթ գիշեր Օրթոքիւղ Պաշլուար առաջնորդի մը տուն գող մահելով, 600 ոսկւոյ արծողութեամբ կարասի վերուցեր են :

— Արքունի բժշկական դպրոցի վարչութեան կողմանէ շինուած ծրարագիրը որ Օսմանեան կայսրութեան երկիրներուն մէջ ինչ օրինօք և ինչ պայմանաւ բժշկութիւնը ընելուն վրայ կը խօսի, Վիճ. Սուլթանէն վաւերացուած ըլլալով, նոյնէն մէյմէկ օրինակ դաւառները խրկուեցաւ ի դործագրութիւն :

— Մայրաքաղաքի նաւահանգիստները խարխաւ փողբիկ շողեւանները, ցուկանները և մակոյկները այսուհետեւ համեմատաբար կառավարութեան տուրք պիտի վճարեն :

— Հինգշաբթի գիշեր խառն գիւղ Մէօհիւրտարի կողմը երեք տուն իրարու ետեւէ գող մահելով, մեծագուծար ստակ և գոհարեղէն դողցեր են :

— Ֆիլիպէէն կը ծանուցանեն թէ օգոստոս 31 ին ըստ Եւրոպացոց երեք մարդասպան կախուրէն :

— Կէլիպօլէն կը գրեն թէ Գէշանի և Խիսալայի տօնապահաւոր խաղաղ կերպով կատարուեր է :

— Ռուսիացի քանի մ'ընտանիք Ռուսաստանէն դաղթելով Տրապիզոն հասեր և անկէ ալ Պօլիս պիտի գան եղեր :

— Մանաստրի և փէրլէփէի մէջ նոր ճամբայ մը շինուելով, Գէօրքիւլի երկաթուղւոյ գծին հետ պիտի միանայ :

— Իսկիւստար Տաղ-համամի ըստած թաղը ուր մեծ մասամբ Հրէայք կը բնակին, չաբաթ իրիկուն աղէկուուր գէպը մը պատահեցաւ :

10 ի չափ Հրէայ կիներ տան մը քանակ նստած ատենին, չէնքն արգէն խարխաւ ըլլալով, յանկարծ քանակ կը փլի և կիները վար կը թափին, որոցմէ սմանք անմիջապէս կը մեռնին և ուրիշներն ալ ծանրապէս կը վիրաւորուին :

— Իսկիւստարի հանրակառքերը թրամուէի պէս սկսան մարդիկ կոխողով այս օրերու :

Շաբաթ օր հանրակառք մը 40 տարեկան Հայ մը և նոյն իրիկունը էշ մը կոխոտեց :

— Օգոստ. ամսոյն 25 ին կիրակի օր Պանաղորմայի մէջ սոսիսի հրդեհ մը պատահելով, քաղաքն ամբողջապէս այրեցաւ, Պանաղորմայի մէջ ուր 4800 տուն կար, 50 տուն միայն մընաց և այն իսկ քաղաքին ծայրը գտնուելուն պատճառաւ :

Մեր եկեղեցին և դպրոցը, Ռուսաց երեք եկեղեցիները, մէկ մզկիթ, երկու բազմանիք, և կառավարութեան պաշտօնատունն տմոյժապէս հրոյ ճարակ եղան : Կորուստը երկու միլիոն կը հաշուեն : Հետեւեալ օրը սոյն աղետալի դէպքը Պօլիս հեռագրաւ հաղորդուելով, կառավարութիւնը փութաց անմիջապէս վրան և պարէն խրկել :

Բազմաթիւ հրկիզեալ ազգայինք անպատասպար մնացած ըլլալով Պօլիս դիմած են :

Անշուշտ Ազգ. Պատրիարքարանը հրկիզեալ ազգայնաց հայ և պատըս պարան տալու համար պէտք եղած մարդասիրական ջնդրէ պիտի փութայ ընել :

Ամերիկայէն մեր բարեկամներէն մէկը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ մեզ :

«Նախագահ Կրամթ Լրագրաց Խօսքին նայելով երրորդ անգամ իւր ներկայ պաշտօնին ընտրութիւնը ձեռք բերելու համար կը ջանայ ինքզինքը քանտաւա անուանել իւր նոր կուսակցութեան մը սրոյ առավակաւորականաց և հարաւայիններու ևս միանալը կարի հետաքրքրական կը թուի. եթէ իւր տրամադրութեանց մէջ յաջողի Կրամթ, պիտի կրնայ հտարի ալ առավակաւորականաց քուէովը կառավարել, և Ամերիկայի անհատութիւնը հաստատուելէ ի վեր երեք անգամ յաջորդաբար սոյն բարձր պաշտօնին ընտրուող մի միայն նախագահն ըլլալ : Ամերիկայի սահմանադրութիւնը երրորդ անգամի ընտրութեան նկատմամբ օրէնք մը կամ արդեւ չունի, բայց ձէնէրը Ուօշինկիթըն մերժեց երրորդ անգամ նախագահութեան համար քուէի դրուելու առաջարկութիւնը և անկէց ի վեր ուրիշ մը պատեհ տուիթ չէ ունեցած :

«Ամերիկայի ուշագրութիւնը գրաւող և բոլոր լրագրաց էջերը օր ըստ օրէ լեցունող «Պիչըր թիլթըն» գայթակղութիւնն անուանեալ հետաւորաբարական և վշտաբար խնդիրը գեռ կը շարունակուի, որոյ անտեղեակ եղող ընթերցողքանի մը խօսքով յիշեալ գայթակղեցուցիչ խնդրոյն ծանօթանալուն չեմ կարծեր թէ կրնդ գիմանան :

«Միւթըր Ռիօտար թիլթըն» անուն խմբագիր մը մօտերս լրագրաց միջոցաւ ամբաստանեց զպատ. Միւթըր Պիչըր Ամերիկայի ամենէն հռչակաւոր և բեմաւայ քարոզիչն, իբրեւ թէ սա իւր (թիլթըն) կնոջ հետ անպարկեշտ յարաբերութիւն ունեցած ըլլայ. իւր ամբաստանութիւնը 20 էն աւելի յօդուածներէ կը բաղկանար, Պիչըրի և թիլթընի բարեկամ եղող անձէ մը Պիչըրէն դրուած նամակներու պարունակութեանցը վրայ հիմնեալ է, նաև իւր կնոջմէ իրեն դրուած սարձանաց նամակներէ քաղուած է. վերոյիշեալ ամբաստանութիւնը թիլթըն առաջին անգամ Պիչըրի խնդրանքը կազմուած մասնաժողովի մը ներկայացուց, և ապա հրապարակ եղաւ, որոյ Պիչըր և տիկին թիլթըն կարճ նամակներով պատասխանեցին՝ եղած ամբաստանութիւնը սուտ ըլլալը հաստատութեան իմացնելու համար. թիլթըն և իւր կինը՝ որ մեկուկէկէ հիմայ բաժնուած են, մասնաժողովոյն առջև ընտուեցան և հիմայ երկու կողմանց բարեկամ եղող անձը կը քննուին : Թիլթըն և իւր փաստարանը մասնաժողովոյ անդամոյ անկողնաւակալութեանը կասկածելով՝ մասնաժողովոյ վճիռը պիտի չըյարգեն, ըստ որում քիչ ժամանակէն դատը կառավարութեան առջև բերել կը խորհին : Միւթըր Պիչըրի վարուց մարքութեանը և անեղութեանը և ոչ մէկը կը կասկածի, ոչ ալ թիլթընի ամբաստանութեանը անտեղի և Պիչըրի աշխարհածանօթ անունը աւտանելու գիտմամբ շինուած ըլլալուն : Այսու ամենայնիւ չենք կրքնար առանց մեծ անխոհմտութիւնը ըրած ըլլալու հիմակուց մէկը կամ միւսը դատաւարաբար :

«Յուլիս 26 ին փէնսիլվէնիայի փի-

թըրսպըրի քաղաքը եկած յորդ. անձ. րեէն պատճառեալ հեղեղատ մը քանի մը ժամուան մէջ յիշեալ քաղաքին մէկ փողբիկ, իսկ արուարձանից մեծ մասը աւերեց, բազմաթիւ շէնքերու և քանի մը կամուրջներու կործանմանը և 200 էն աւելի անձանց կորստեանը պատճառ եղած է : Եղած վընասար 3 միլիոն դալլերի կը հաշուի :

— Պաղէնի փախստեան քննութիւնն եղաւ կատարուեցաւ փարիզի մէջ : Քննութեան կը հասկցուի թէ Պաղէն բերդին պահապանաց դաւակցութեամբ և օտարականաց օգնականութեամբ փախեր է : Բանտին տնօրէն, Պ. Մարքի, գլխաւորապէս յանցաւոր և դաւակից ճանչցուած է :

Քննութեան յայտնուելէ նաև թէ Պաղէն բանտին դռնէն դուրս ելեր է. իսկ բերդէն դուրս ելնելու համար պահապանաց կողմանէ որք ղիլթը գնդապետէն աւշուշտ վարձեալ էին, ստորերկրեայ ճամբայ մը ցուցուել է Պաղէնի :

Պաղէնն ընդունող նաւակը տիկին Պաղէնին վարձեալ մակոյկը չէ՝ եղեր. այլ Պ. Ռիքապօլի նաւակը, զոր ղինեալ խտալացիներ կը վարէին : Շատ հաւանական է որ փախստականին օգնութեան համար դործածեալ չուանը ղիլթը գնդապետէն կապուած ըլլայ :

Ահա՛ քննութեան գլխաւոր արդիւնքը, որոց մանրամասն պարագաները հասկնալու համար հարկ է տեղեկագրին հրատարակութեան ըստ պատել :

— Ամերիկայի մէջ հետեւեալ դէպքը տեղի ունեցեր է այս օրերու :

Սօսէլ անուն քաղաքացի մը օր մը այլ յայլմէ եղած ոստիկանութեան անտիկն կերթայ ըսելով թէ իր և տարեկան տղիկը կորսուել է : Տեսուչը կը խոստանայ զայն գտնել : Իսկոյն Սօսէլ լրագրաց մէջ աղդ մը կը հրատարակէ խոստանալով որ իր տղիկը գտնողին 500 տոլար պիտի տայ :

Հետեւեալ օրը լրագրի մը մէջ կը կարգացուի թէ Սօսէլի տղան հօրը պիտի յանձնուի, եթէ որոշեալ տեղ մը 20,000 տոլար դնէ : Սօսէլ այս դուստրը ապու կարող չէր. երկու հօգի հանդամակութիւն մը կը բանան : Նոյն լրագրը կրկին կը ծանուցանէ թէ տղարի գումարը 25,000 ի եղած է : Հետեւեալ օրը նորէն աղդ մը կը լինէ, թէ 30,000 տոլարի եղած է և թէ 24 ժամէն եթէ չվճարուի, տղուն ականջը հօրը պիտի խրկուի : Եւ իրօք արիւնալից ականջ մը կը խրկուի, բայց անմիջապէս տղան ալ երեւան կը լինէ, յորմէ կը հասկցուի թէ հայրը ստակ առնելու համար սոյսպիսի խաղ մը խաղացեր և փախեր էր :

— Սպանիոյ տէրութիւնը երբ եւրոպական մեծ տէրութեանց գրեթէ ամենէն ճանչցուեցաւ, շատեր կարծեցին թէ Պէրրանօ մարաշխտին յաղթութիւնը և քաղաքական պատերազմին վերջանալը անհրաժեշտ է : Սխալ կարծիք մ'է այս : Չեմք կրնար ժխտել այն բարոյական օգուտը զոր Մատրիտի կառավարութիւնը կրնայ քաղել իւր պաշտօնական ճանաչումէն. բայց չեմք կրնար նաև ոոյն ճանաչման օգուտները չափազանցելով ըսել թէ, որովհետև Սպանիա օրինաւոր կառավարութիւն մ'ունի, ուրեմն անմիջապէս կամ քիչ ատենէն Գալլուսեանց հրոսակները պիտի բառնայ, պիտի ջնջէ : Գալլուսեանց պատերազմին պատմութիւնը իւր ծա-

գուման սկսեալ հետադարձութիւնը իսկոյն կը տեսնենք թէ նոցա պարտութեան համար առաւել նիւթական զօրութիւն կը պակսի իրենց քան բարոյական: Եթէ Գարրօսեանց ապստամբութիւնը բառնալու համար բաւական ըլլար Եւրոպայէն ճանչցուած կառավարութիւն մ'ունենալ, չէ՞ր հետեւեր թէ Ամերիկ, Գալիէլլարի, և Սիլվիոյի կառավարութիւններն, որք թէ երկրէն և թէ օտար տէրութիւններէն ճանչցուած էին, պէտք էին ապստամբութիւնն իսպառ ջնջել: Բայց ընդհակառակն Գարրօսեանց ապստամբութիւնը սոյն կառավարութեանց օրով ծագեցաւ, ծաւալեցաւ և մինչև իսկ Մատրիտի վրայ քայլել սպառնացաւ, և եթէ յեղափոխութեան ծնած կառավարութիւնը չլրացաւ ցարդ Գարրօսեանց վրայ մեծ յաղթութիւն մը տանելով զանոնք իրենց բռնած գծերէն շատ հեռու մղել, դոնէ չթողուց ալ որ աւելի յառաջ քայլին և իրենց ապստամբապետութիւնը աւելի ընդարձակեն, և ո՛ր դիտէ թէ հասարակապետութիւնը իւր վերջին յաղթանակը չպիտի կանգնէր առանց Գոնչա մարշալի մահուան:

Թերևս մեզ առարկուի թէ Գաղղիոյ և Անգլիոյ Գարրօսեանց ըրած անուղղակի օգնութիւններն էին որ կառավարութեան ջանքերն ի դերեմ կը հանէին:

Մենք ալ կը համաձայնինք իրենց և կըսենք՝ այո՛, այդ օգնութիւններն Գարրօսեանց մեծապէս նպաստեցին, բայց նոյն տէրութիւնները երբ ըրին այդ օգնութիւնները, միթէ միմայն Սէրրանոյի յեղափոխական կառավարութեան օրով էին, անշուշտ ոչ այլ միանգամայնայն կառավարութեանց օրով որ թէ եւրոպայէն և թէ երկրէն ճանչցուած էին. ուրեմն այն բանը որ ուրիշ օրինաւոր կառավարութեանց օրով էին, ինչ բան կարգեւոր զիրենք՝ Սէրրանոյի օրինաւոր կառավարութեան օրով չընեւ:

Ոմանք կըսեն. որովհետեւ հիմակ Սպանիոյ կառավարութիւնը ճանչցուած է, անոր դէմ որ և է ներքին պատերազմ ապստամբութիւն կը համարուի, և պատերազմողներն ալ ապստամբ և ոչ օրինաւորապէս պատերազմող: Սակայն մէկ կողմէնք թէ այս հետեւութեամբ պէտք էին Գարրօսեանք Գալիէլլարի և ին. կառավարութեանց օրով ապստամբ համարուիլ և այնպէս ալ համարուեցան, պէտք է դիտուի որ եթէ Սէրրանոյի կառավարութիւնը ճանչցուած չէր իբր օրինաւոր կառավարութիւն, Գարրօսեանք ճանչցուած էին իբր պատերազմող, անշուշտ ոչ. այլ սոքա ինչ որ ալ ըլլար կառավարութեան ձևը, ինչպիսի կառավարութիւն որ ալ ըլլար Սպանիոյ տիրողը օրինաւոր կամ յեղափոխական, միշտ ապստամբ էին քանի որ և ոչ մէկ տէրութիւնէ մը պատերազմող ճանչցուած չէին:

Արդ ինչ որ էին Գարրօսեանք, միշտ նոյնն են և հիմա. ապստամբներ:

Նոյնպէս ինչ որ էին Սիլվիոյի և Գալիէլլարի կառավարութիւններն, նոյնն է նաև հիմայ Սէրրանոյի կառավարութիւնը:

Ինչ շահ որ ունէր Անգլիոյ անուղղակի կերպով Գարրօսեանց օգնելն, նոյնն ունի նաև այսօր:

Ինչ ակնկալութիւն որ ունէր Գաղղիա Գարրօսեանց յաղթութենէն, նոյնն ունի նաև այսօր:

Ուրեմն ինչ ընթացք որ բռնեցին ցարդ Գաղղիա և Անգլիա, զայն պիտի չարունակեն և միշտ:

Հետեւաբար Սպանիոյ կառավարութեան ճանաչումը քաղաքական պատերազմին վերայ բնաւ ազդեցութիւն մը չպիտի ընէ, քանի որ սոյն երկու տէրութիւնք իրենց ընթացքը շարունակեն. ուրիշ խնդիր է եթէ եւրոպական որ և է տէրութիւն մը ինչպէս Բրուսիա ուրոյն, կամ այլ տէրութեանց հետ հաւաքական զօրութեամբ Գարրօսեանց զօրութիւնը ընկճելու փորձէ:

Յաջորդ յօդուածի մը կը թողունք խօսիլ թէ Սպանիա իւր այս վիճակին մէջ պիտի կարենա՞յ ի պրեններն թերակղզւոյն մէջ խաղաղութիւն վերահաստատել:

Գաղղիոյ Ազգ. Ժողովոյ ձախակողմեան երեսփոխանք երբ հանրապետութեան վերջնական կերպով ընդունուիլը կը պահանջէին, յաճախ կը կրկնէին թէ երկիրը հանրապետութեան յարեալ է, Զախակողմեան երեսփոխանաց այս յայտարարութիւնը շատ իրաւացի էր, և ամէն ոք դիւրութեամբ կրնայ համոզուիլ երբ ակնարկ մը ձգէ ազգ. Ժողովոյ ընտրութեան օրէն վերջը զանազան միջոցներ կատարուած մասնաւոր ընտրութեանց վրայ. այս ընտրութեանց միջոցին 177 երեսփոխան մուտ գտան ազգ. Ժողովոյ մէջ. այս երեսփոխաններէն 150 ը հանրապետական և միայն 27 միապետական զանազան կուսակցութեանց երեսփոխաններն են: Ասիկայ զօրաւոր ապացոյց մ'է հաստատուելու համար թէ երկրին ամենամեծ մասը հանրապետական է: Սակայն միապետական երեսփոխաններ ասիկայ չտեսան և կամ չտեսնել ձևացուցին, ամէն անգամ որ հանրապետականք ընտրական յաղթանակ մը տարին նախօրը կառավարութեան օրով, զայն թիւերի ճորտարութեան յատկացուցին, ձգեցին զթիւեր իշխանութենէ, և ընտրութեան իրաւունքն ալ կառավարութեան տուին. որպէս զի այս վերջինը ուղղակի կարենայ միջամտել ընտրութեան և ազգ. Ժողովը այնուհետեւ միապետականներով լցուի: Պրօկլի դուքսին քաղաքագիտական հաշիւն էր այս, բայց փորձը ցուց թէ սխալ է, վասն զի ասիկէ վերջն ալ ընտրուած երեսփոխանաց ամենամեծ մասը հանրապետականք եղաւ: Վերջին ատենները կատարուած երկու ընտրութիւնք միայն քիչ մը միջամտեցին միապետականները մասնաւորապէս պօնաբարդեանները, բայց ասոնք չեն կրնար ապացուցանել թէ երկիրը ալ այնուհետեւ հրաժեշտ տուած է հանրապետութեան և միապետութիւնն ընտրած, քանզի այն երկու գաւառները յուր ընտրութիւնը կատարուած է, ընտրեալք հոն մեծ ազդեցութիւն մը կը վայելէին, և այս ազդեցութեան շնորհիւ կրցան ընտրուիլ և ոչ իրենց այս ինչ կամ այն ինչ կուսակցութեան յարեալ ըլլալուն համար:

Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ, կերևայ թէ այս ընտրութիւնները միապետականաց սրտին մէջ նոր յոյս մը արծարծեցին երբև թէ երկիրը այլևս

միապետութեան կը դիմէ, ուստի այս ընտրութիւններէն վերջը կը յուսային որ Գաղղիոյ հիւսիսային դաւառները որ հարաւային գաւառներէն շատ աւելի միապետական կառավարութեան կողմնակից էին, պատեհ առիթը գտած ատենինն բոլոր Գաղղիոյ պիտի կարենան ցուցնել թէ սխալ է այն կարծիքը որ բովանդակ Գաղղիա հանրապետութեան ջերմ պաշտպան ըլլայ. ուստի մարաշխատ Մագ-Մահօն թերևս իւր մտերիմ ներքէն և ըստ ամենայն հաւանականութեան Պրօկլի դուքսէն ներշնչեալ ուղեց Գաղղիոյ հիւսիսային գաւառաց տալ այդ առիթը իւր շրջագայութեամբ:

Սակայն դարմանալի կէտը հոն է որ՝ այն գաւառաց մէջ ուր Ժողովուրդը ամէն տեղէ աւելի միապետական կը կարծուէր, Մահէնդայի դիւցազին գալուստը «կեցցէ հանրապետութիւն» աղաղակներով ողջունեց, և այսպիսով ալ դո՛հ չեղաւ, այլ իր պաշտօնական ներկայացուցիչները՝ որք մարաշխատին հրամանաւ չլսուցան իրենց առ նախագահ հանրապետութեան ուղղեալ ատենախօսութեանց մէջ յայտնել թէ Գաղղիոյ յոյսը, հանրապետութեան վերայէ Գաղղիա իր փրկութիւնը, իր յառաջագիտութիւնը, իր բարդ աւանդումը, միով բանիւ իւր երջանկութիւնը կը վնասուէ հանրապետական և տեական կառավարութեան մը մէջ:

Այս խօսքերը բնական է որ միապետական մարաշխատին և ուրիշ ամէն միապետականաց անհաճոյ ելեցած են. բայց ինչ որ ալ ըլլայ ազդեցութիւնը, սա ճշմարիտ է թէ ասոնք կստիպեն զմարաշխատն որ ուշ կամ կանուխ համոզուի թէ երկիրն հանրապետութիւնը միայն կրնորդէ, և ինքն ալ օգնէ ազգային Ժողովոյ լուծման և նոր Ժողովով մը հանրապետական սկզբանց վրայ հիմնեալ սահմանադրութիւն մը խմբագրուի:

## ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Պօլոյ Ազգ. վարժարանաց մէջ պաշտօն վարող լեզուաց և ուսմանց հմուտ անձ մը կը փախաքի գաւառաց առաջին կարգի վարժարանաց մէջ վարժապետութիւն ընել. փախաքողը կրնան լրագրոյս գրասենեակը դիմել:

Երիտասարդ պատանի մը պատրաստ է քանակագիտութեան. Գաղղիական կուսական աշխարհագրութեան դասախօսութիւն ընել թէ վարժարանները և թէ տունները այցելութեամբ. եթէ հարկ ըլլայ նաև հայերէնի և գաղղիերէնի օգնական դասատուութիւն ընել. ուղղը պէտք է դիմէ Մայր վարժարանի կառավարիչ և համարատես Գալուստ աղային և անկէց անդէկութիւն առնուի:

Ազգային Հիւանդանոցի մոմաշնուութեան գործարանէն ելած ընտիր և ծաղիկազարդ մեղրամոմեր կը գըտնուին Զագմազմըր եօդուշը Մեծ Նոր խան միջնայարկ թիւ 49 յիշեալ Գոյնաթիւն Լեւոնաթոն մէջ, մեղրամոմի

ձեւէն ու տեսակէն յայտնի կը տեսնուի պահանջուած բոլոր ազնիւ հանգամանքները: Կը հրաւիրեմ ներկայ ազգարարութեամբ ամեն անոնք որք հարսանեաց և այլ հանդէսներու համար պէտք կունենան նոյն օրինակ մեղրամոմերու, բարեհաճին գալ յիշեալ վաճառատունը և առնուլ անկէ իրենց համաձայն պէտք ունեցած մեղրամոմերին, և որոց արժէքը երբէք տարբերութիւն չի կրեր օտարազգաց մեղրամոմի արժէքէն:

Յուսով եմ թէ ներկայ Ազգ. մեծարդոյ ազգայիններէ ընդունելութիւն գտնելով, կը փութան փոխանակ օտարին գրպանը յագեցնելու, իրենց կարօտ 500 ի մօտ խեղճ աղքատ հիւանդ յիմար՝ ծեր, որք Հիւանդանոցի պատսպարելոց օրական պարէնին մասնակցիլ: 1874 մայիս 25 Մեծ Նոր խան թ. 49 Սեփի Մ. Միջնայարկ Հիւանդանոց

## ՀԱՇՈՑ-ԳԻՐՔ

ՀԱՅՍՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՏՊԵԱԼ

Ի ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

1872—ՌԵՍԻԱ

Վարի զգուշութեամբ ըստ հնագոյն ընտիր ընտիր Աստուածաշունչ և ճաշոց ձեռագրաց սրբազրուած է, ոմանց հանդիսաւոր տօնակատարութեանց և արարողութեանց համար ևս կարեւոր խրատներ և հրահանգներ յաւելցուեցով, որք անտարակոյս Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ պաշտօնէից մեծ դիւրութիւն պիտի ընծայեն, և նոցա սրտից գոհունակութիւնը պիտի գրաւեն:

Ճաշոցի մէջ եղած ճառերն ևս ձեռագիր հին և ընտիր ճառերտաց համաձայն սրբազրուած են:

Տպագրութիւնը նոր և միջակ գեղեցիկ տառերով և խիստ մաքուր է:

Առաջին տեսակին գինն է՝ Օսմանեան եօթն ոսկի, իսկ երկրորդինը՝ չորս:

Սոցա տարբերութիւնը դրից և թղթոց վերայ է:

Կվաճառուին Կ. Պօլիս Մերձն շարը թիւ 20, Պաղտասար աղա Սրապեանի գրատունը:

## ԳԱՎԱՑԻ ԱՐԷՊԻՑԷ

ԴԱՍՍԳԻՐՔ ՏԱՃԿԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԵՂԻՆԵԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պ. ԴԱՂԵՐԷՆԻ

Ամէն դրամաճառաց քով կը գըտնուի:

Դինն է 6 ղրշ:

Ա Ձ Դ

Լրագիրս ձեռքէ կը ծախուի կամուրջին գլուխը պարագան, սուէր Պ. Պօղոսին խանութը և կամուրջին վրայ լրագրավաճառներու քով:

## ՎԻՇՏՔ ԻՄ Ի ՓԱՐԻԶ

ՅԵՐԵՍԱՑ

ՈՍՏԱՆԻԿԻ Տ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆՑ

ՅԵՐԵՍԱՑ

ՆՇԱՆ Ա. ԾԻՐՎԱՆԵԱՆ

Գին 3 ղրշ

Կը ծախուի բոլոր գրամաճառաց քով:

ՏԵՕ.—ԻՄԲ.

ՏԵՐ

Մ. Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Դ. ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. Բիգա փաշա խան քիւ 3